

Jānis Bērziņš

KURZEMES SABIEDRĪBAS AKTIVITĀTES II VALSTS DOMES VĒLĒŠANĀS

1905. gada demokrātiskā revolūcija Krievijā turpinājās. Tā pastiprināja nepieciešamību strauji veikt modernizācijas procesu, kas aptvertu pilsoņu tiesību, politisko brīvību un valsts politiskās sistēmas reformēšanu. Revolūcija piespieda Krievijas impērijas patvaldniecisko režīmu uzsākt domāt par tā nomaīņu ar konstitucionālo monarhiju. Par politiskās sistēmas modernizēšanas galveno instrumentu veidojās Valsts dome. I Valsts domi par nepaklausību Nikolajs II atlaida. Krievijas impērijas režīmam atkāpties no uzsāktā valsts pārkārtošanas ceļa revolūcija neļāva, un 1906. gada oktobrī sākās gatavošanās II Valsts domes vēlēšanām. Vēlēšanas notika četrās kūrijās: zemes īpašnieku, zemnieku, pilsētnieku un strādnieku. Vēlēšanas bija daudzpakāpju. Četrpakāpju vēlēšanas zemnieku kūrijā: vēlētāju, pilnvarnieku, balsotāju un tikai tad piedalīšanās domes deputāta vēlēšanās. Trīspakāpju – strādnieku kūrijā: pilnvarnieku, balsotāju un dalība domes deputāta ievēlēšanā. Divpakāpju – pilsētnieku un zemesīpašnieku kūrijās: balsotāju un deputāta vēlēšanas. Pirms II Valsts domes vēlēšanām bija vērojami valsts pārvaldes centieni ierobežot vēlētāju sociālo sastāvu. Valdība noteica katrai guberņai grafiku, pēc kura vajadzēja organizēt vēlēšanas.

No 1906. gada oktobra sākās darbs pie vēlēšanu sarakstu sastādīšanas, bet 1907. gada janvārī un februārī norisa vēlēšanu process. Vēlēšanas Kurzemē notika līdzīgi kā Vidzemē un Lagalē, izvēlot noteiktu skaitu pilnvarnieku, balsotāju un domnieku.

Rakstā turpināta autora aizsāktā izpētes problemātika par I un II Valsts domes vēlēšanām Latvijā.¹

Kurzemē, līdzīgi kā Vidzemē, II Valsts domes vēlēšanās visenerģiskāk piedalījās pilsētu iedzīvotāji. Kurzemē oficiāli skaitījās 11 pilsētas (Liepāja, Jelgava, Jaunjelgava, Ventspils, Bauska, Kuldīga, Jēkabpils, Aizpute, Tukums, Grobiņa, Piltene). Nevienai Kurzemes pilsētai nebija dotas tiesības, kā tas bija Rīgai, atsevišķi izvēlēt Valsts domes de-

putātu. Katrai pilsētai bija jāievēlē noteikts balsotāju skaits. Liepājas balsstiesīgajiem iedzīvotājiem bija dotas tiesības ievēlēt piecus balsotājus, Jelgavas – četrus, Ventspils – divus, bet pārējo Kurzemes pilsētu balsstiesīgajiem iedzīvotājiem – tikai pa vienam balsotājam. Vēlētāji grupējās galvenokārt pēc nacionālajām pazīmēm, taču II Valsts domes vēlēšanās līdztekus nacionālajām arvien vairāk sāka parādīties politiskās intereses. Kurzemes baltvācieši bija organizēti ultrakonservatīvajā Monarhistiski konstitucionālajā partijā, kas bija līdzīga Vidzemes Baltijas konstitucionālajai partijai, bet neliela daļa, kas galvenokārt nāca no rūpniecības buržuāzijas, pulcējās ap politiski mērenāko Kurzemes liberāli konstitucionālo partiju. Balsstiesīgie latvieši sadalījās starp latviešu kadetisko grupējumu un Demokrātisko darba grupu, kuras kodolu veidoja sociāldemokrāti. Krievu balsstiesīgie iedzīvotāji Kurzēmē vēlēšanu cīņās, līdzīgi kā Vidzemē, spēlēja mazsvarīgu lomu, atbalstot krievu kadetu vai oktobristu idejas.

Kurzemes balsstiesīgajiem iedzīvotājiem svarīgs jautājums bija par kopējas vienošanās noslēgšanu vēlēšanu kampaņā starp politiskajām un nacionālajām grupām. Galvenie vēlēšanu konkurenti bija latviešu un baltvācu balsstiesīgie iedzīvotāji. Latviešu grupējumi centās sev par sabiedrotajiem piesaistīt ebreju balsstiesīgos iedzīvotājus. Vidzemē tāda sadarbība norisa Rīgā Progresīvā bloka sastāvā. Kurzemes pilsētās šāda rīcība kļuva par svarīgāko I un arī II Valsts domes vēlēšanu taktikas jautājumu. To noteica vēstures pieredze.

Latvijas teritorijā 19. gadsimta beigās ebreji veidoja ap 7,4% no visiem iedzīvotājiem. Ebreji dzīvoja lielākoties pilsētās un miestos. Pilsētās visvairāk ebreju mita Latgalē, taču arī Kurzemes pilsētās viņu skaits bija krietni lielāks nekā Vidzemē. 19. gadsimta beigās no Kurzemes pilsētām vislielākais ebreju īpatsvars bija Jaunjelgavā (62,9%), Bauskā (42,0%), Piltenē (41,7%), savukārt vismazākais, kas tomēr bija ievērojams, – lielākajās Kurzemes pilsētās: Liepājā – 14,7%, Jelgavā – 16,7% un Ventspilī – 18,4%.²

Jāatzīmē gan, ka 1907. gadā, kad notika II Valsts domes vēlēšanas, ebreju īpatsvars bija izmainījies, arī balsstiesīgo ebreju skaits varēja atšķirties no ebreju iedzīvotāju īpatsvara. Tā, piemēram, Liepājā no visiem balsstiesīgajiem ap 13% bija ebreji, bet Bauskā balsstiesīgie ebreji veidoja tikai ap 27% no balsstiesīgajiem pilsētniekiem.³ Tomēr nemainīgs paliek secinājums, ka Kurzemes pilsētās nozīmīgu aktīvās sabiedrības daļu pārstāvēja ebreji.

Kurzemes pilsētās, kurās bija jāievēlē vairāk par vienu balsotāju, latviešu grupējumiem neradās sevišķi sarežģījumi, lai vienotos ar ebreju balsstiesīgajiem par kopēju balsošanas listu sastādīšanu un vēlēšanu gaitas organizēšanu. Pārējās pilsētās, kur bija jāievēlē tikai viens balsotājs, notika iepriekšēja apspriešanās, vai tas būs no latviešu vai ebreju grupējuma. Ebreju balsstiesīgie bija aktīva sabiedrības daļa,

kas kā minoritāte centās biedroties ar tādu grupējumu, kurš palīdzētu ebreju kandidātam iekļūt Valsts domē vai vismaz apņemtos aizstāvēt ebreju "pilntiesību". Ar šo terminu galvenokārt saprata ebreju tiesības brīvi izvēlēties Krievijas impērijā dzīvesvietu, nodarboties ar jebkuru biznesu, tiesības kā pilsētās, tā laukos iegūt zemes īpašumus, neierobežotas balsstiesības politiskajās un pašvaldību vēlēšanās, tiesības ieņemt visus pašvaldību amatus, vidējo mācību iestāžu un augstskolu apmeklēšanu bez skaita ierobežošanas.⁴

Gatavojot Valsts domes vēlēšanu likumu, Iekšlietu ministrija uzskatīja, ka vēlēšanu tiesības ebrejiem nav dodamas, jo viņiem šādu tiesību nebija arī vietējās pašpārvaldes vēlēšanās. Ministru padome tomēr nolēma pieiet pārdomātāk un sniegt ebrejiem Valsts domes vēlēšanu tiesības, lai ebrejus "nomierinātu", ņemot vērā, ka nedaudzie iespējamie viņu deputāti nevarēs radikāli iespaidot Valsts domes lēmumus.⁵

Kad 1917. gada martā Pagaidu valdība gatavoja ukazu par Krievijas tautu līdztiesību (указ о равноправии народов России), juristi secināja, ka ebreju tiesības impērijā vispār ierobežoja 150 likumi.⁶

Dažādo politisko uzskatu balsstiesīgie ebreji Valsts domes vēlēšanās parasti neizrādīja vēlmi sadarboties ar baltvāciešiem. Ebreji, dzīvojot Latvijā, bija pārliecinājušies, ka baltvācieši viņu vajadzības nekad nav atbalstījuši un arī neatbalstīs. Tā kā latviešu balsstiesīgie veidoja vēletāju lielāko masu un paši cīnījās par savu tiesību paplašināšanu, ebreji parasti kļuva par latviešu politisko grupējumu sabiedrotajiem. Ebreju iedzīvotājiem gan bija raksturīgi, ka liela daļa no viņiem savās sabiedriski politiskajās aktivitātēs centās biedroties ar radikālākajiem politiskajiem spēkiem.⁷

Taču ne jau visi latvieši atbalstīja sadarbību ar ebrejiem domes vēlēšanās. Ultrakonservatīvi noskaņotie latviešu buržuāzijas pārstāvji uzskatīja, ka, ja ebrejiem izdosies iegūt viņu prasītās "pilntiesības", tas nāks par sliktu latviešiem: tādā gadījumā latviešu buržuāzijai radīsies bīstami konkurenti, kas to izstums no tirdzniecības, no namu īpašumu nozares un no sabiedriski politiskās dzīves.⁸ Līdzīgas bažas pauda Latvijas krievu oktobristu prese, baidoties, ka no visām tautas saimniecības nozarēm ebreji izkonkurēs arī krievus.⁹

Izteiktās bažas bija radušās uz pieredzes pamata: ebreju tautas pārstāvjus dzīves grūtības bija norūdījušas, un ar iegūtajām rakstura īpašībām viņi varēja veiksmīgi iesaistīties jebkuras iepriekš minētās nozares attīstībā. Tie bija atsevišķu buržuāzijas pārstāvju teorētiskie atzinumi, bet dzīvē sadarbība starp latviešu un ebreju balsstiesīgajiem grupējumiem notika gan I, gan II Valsts domes vēlēšanās. II Valsts domes vēlēšanu laikā šāda sadarbība norisa Liepājā, Jelgavā, Ventspilī, Kuldīgā, Tukumā un Aizputē.¹⁰

Vidzemē II Valsts domes vēlēšanu kampaņa visplašāko vērienu sasniedza Rīgā, un līdzīgi arī Kurzemē vēlēšanu aktivitātes augstāko

pakāpi guva lielākajās pilsētās Liepājā un Jelgavā. Kurzemē Piektā gada revolūcijas laikā Liepājas strādnieki bija aktīvākie revolūcijas atbalstītāji. Tas iespaidoja arī domes vēlēšanu kampaņu. Vēlēšanu cīņā izdalījās divi grupējumi: Demokrātiskā darba grupa un Liepājas baltvācu Liberāli konstitucionālā partija. Demokrātiskās darba grupas organizatorisko centru veidoja sociāldemokrāti. Latviešu un citu tautību kadetu politiskie spēki bija nelieli. Latviešu kadeti no paša sākuma uzskatīja, ka Liepājā iespējams izvirzīt tādus balsotāju kandidātus, ar kuriem gan Demokrātiskā darba grupa, gan kadeti būtu apmierināti.¹¹ Kadetu vēlēšanu komiteja pasludināja sevi par atlaistu un apsolīja savas balsis nodot par Demokrātiskās darba grupas kandidātiem, ja tie izvirzīs “populārus” balsotāju kandidātus.¹²

Liepājas tā sauktā tautiski noskaņotā balsstiesīgo latviešu daļa, ko, domājams, veidoja ultrakonservatīvi un konservatīvi noskaņotie, atteicās vēlēšanās iet kopā ar Demokrātisko darba grupu. Taču šie latviešu pārstāvji bija tik slikti organizēti, ka neizvirzīja pat savu balsotāju kandidātu listi.¹³

Liepājas Demokrātiskā darba grupa tāpat apvienoja dažādu tautību vēlētajus, starp kuriem bija LSD un Bunda organizācijai piederīgie, latviešu un krievu kadeti, strādnieki, sīkburžuāzijas un pat buržuāzijas pārstāvji. Liberāli konstitucionālās partijas baltvācieši gan bija cerējuši, ka latviešu kadeti – buržuji, kas bija aktīvi darbojušies I Valsts domes vēlēšanās, neies kopā ar Demokrātisko darba grupu.¹⁴ Taču dzīve ienesa savas korektīvas.

Demokrātiskā darba grupa par balsotāju kandidātiem izvirzīja aktīvo Piektā gada revolūcijas dalībnieku Liepājā advokātu Voldemāru Skari, veterinārārstu Pēteri Dreimani, amatnieku Fridrihu Steinu, grāmatvedi lietuvieti Franci Višintu un komiju ebreju Nosonu Solostjanski.¹⁵ Presē atzīmēts, ka no Demokrātiskās darba grupas kandidātiem plašāk sabiedrībai pazīstams bija vienīgi V. Skare.¹⁶

Jelgavā II Valsts domes vēlēšanās izdalījās četri politiski grupējumi: 1. Latviešu tautiskā grupa, kas savā politiskajā nostājā līdzinājās iepriekšējā gada latviešu kadetiem; 2. Demokrātiskā darba grupa; 3. Monarhistiski konstitucionālā partija; 4. Jelgavas krievu vīru savienība.

Jelgavā pirmā vēlēšanu sapulce tika sasaukta jau 1906. gada 10. decembrī krievu biedrības “Kružok” zālē. To organizēja vietējās Latviešu tautiskās grupas aktīvistis zvērināts advokāts K. Pauļuks, kas līdzīgu iniciatīvu Jelgavas balsstiesīgo vidū bija izvērsis arī I Valsts domes vēlēšanās. Šī balsstiesīgo sapulce apstiprināja Latviešu vēlēšanu komiteju, kurā ietilpa tie paši locekļi, kas bija darbojušies I Valsts domes vēlēšanās. Politiskajā ziņā šī grupa vismaz I Valsts domes vēlēšanu laikā pieskaitīja sevi pie latviešu kadetiem, bet tagad par to nerunāja.¹⁷

Šis grupējums, līdzīgi kā I Valsts domes vēlēšanās, uzskatīja, ka tam ir tiesības pārstāvēt visu latviešu tautu. Tā dalībnieki pulcējās ap laikrakstu "Tēvija". Galvenā doma, kas izskanēja pirmajā sapulcē, – vēlēšanu cīņā par visu augstāk ir jāstāda tautības intereses.¹⁸ Latviešu tautiskā grupa turpināja aktīvi darboties. Latviešu vēlēšanu komiteja 4. janvārī organizēja otro Jelgavas balsstiesīgo sapulci, kurā par balsotāju kandidātiem izvirzīja zvērinātu advokātu K. Pauļuku, zvērinātu advokātu A. Stērsti un pirkumu aktu nodaļas (krepostnodaļas) sekretāru M. Gobiņu.¹⁹

Ceturtnā balsotāja kandidāta vieta palika neaizņemta. Jelgavas Latviešu vēlēšanu komiteja un tās aktivists K. Pauļuks uzskatīja, ka domubiedriem nepieciešama vienotība un tāpēc Jelgavā varētu nodibināt legālu partiju, līdzīgu Rīgā tikko darbību uzsākušajai Latviešu reformu partijai.²⁰ Tā arī balstītos uz 17. oktobra manifesta dotajām tiesībām: "Tur apsolīts tik daudz, ka vairāk nevarot vēlēties."²¹

Šāda partija apvienotu visu latviešu tautu. Te vēl lieku reizi redzams, ka Latviešu tautiskā grupa jeb, kā tā sevi pirms gada dēvēja, latviešu kadeti nekādi negribēja pieņemt sabiedrībā notikušās pārmaiņas – latviešu tauta vairs nebija vienota sabiedriska struktūra. Par Jelgavas latviešu balsstiesīgās sabiedrības uzskatu atšķirību liecināja arī turpmākie notikumi. No Latviešu vēlēšanu komitejas 27 jockļiem 13. janvārī atdalījās astoņu cilvēku liela jeb tā sauktā Ģ. Pūciša (Eulenberg) grupa ar Kristoforu Zēvaldu priekšgalā.²²

No Latviešu vēlēšanu komitejas aizgājušie piedalījās Jelgavas Demokrātiskās darba grupas veidošanā. Šī grupējuma dalībnieki pulcējās ap laikrakstu "Jaunatne". Demokrātiskajā darba grupā iesaistījās arī sociāldemokrāti. Prese norādīja, ka Demokrātiskā darba grupa nenostājas "šaurajā tautības aplokā, bet runā ar visiem Jelgavas demokrātiskajiem vēlētajiem, neraugoties uz viņu piederību pie vienas vai otras tautības". Šī grupa uzstājās par "tautas zemāko slāņu interesēm".²³

18. janvārī notikušajā vēlēšanu sapulcē, kurā bija pulcējušies balsstiesīgie ar dažādiem uzskatiem, sapulces vadītājs Ģ. Pūcītis no demokrātu grupas izteicās, ka latviešu "tauta savā attīstībā iet arvien uz priekšu. Mūsu tauta savā vairākumā sastāv no nemanīgas šķiras, un tikai viena maza daļa no tās pieder pie bagātnieku šķiras. Runājot tādēļ par tautu, mums zem tās jāsaprot viņas lielākā daļa, t.i., bezmantīgā, un, runājot par tautas vajadzībām, mums vienmēr jātur priekš acīm šī vairuma vajadzības."²⁴

"Rīgas Avīze", analizējot izveidojušos situāciju, norādīja, ka Jelgavas sociāldemokrātiem bija piebiedrojušies daudzi godkārīgi cilvēki, kas bija "tīri demokrāti".²⁵ Kā parādīja turpmākā vēlēšanu gaita, šim personu raksturojumam bija savs pamats.

Ebreji vēlēšanu kampaņas sākumā nodemonstrēja, ka viņi ir ļoti aktīva Jelgavas sabiedrības daļa. Viņu balsstiesīgie iedzīvotāji 13. jan-

vārī sapulcējās biedrības “Kružok” zālē un uzstādīja trīs savus balsošanas kandidātus: ārstu Rubiņšteinu, Jelgavas galveno rabīnu Mordehaju Nuroku un inženieri Vilhelmu Jaffi. Sākumā viņi vēlēšanās gribēja uzstāties atsevišķi no citu tautību balsstiesīgajiem. Tā kā dažas dienas vēlāk Demokrātiskā darba grupa savā balsotāju kandidātu sarakstā ierakstīja inženiera V. Jaffes kandidatūru, tad šī ebreju grupa, domājams, pievienojās tai.²⁶

Demokrātiskā darba grupa vēlētajū sapulcēs pauda sociāldemokrātu idejas, izvirzīja savus darbības uzdevumus: “.. mums vajadzīgas radikālas reformas 1905. g. 17. oktobra Visaugstākā Manifesta garā, un par tādām stāvēs Demokrātiskās darba grupas deputāti nākamajā domē.”²⁷ Demokrātiskās darba grupas aktīvākie dalībnieki bija apšaubāmi sociāldemokrāti. Starp viņiem darbojās turīgais namīpašnieks Kristofors Zēvalds, namīpašnieks Heinrihs Brikmanis, Jelgavas zemnieku virstiesas priekšsēdētājs Aleksandrs Davids. Presē atrodami izteikumi, ka K. Zēvalds un H. Brikmanis bija nepopulāri pat savā grupējumā. Par K. Zēvaldu atzīmēts, ka viņš ir kapitālists, bet tagad tēlo kapitāla pretinieku, tāpēc šāds kungs nevar pārstāvēt Demokrātisko darba grupu.²⁸ Presē pausts zināms izbrīns, kāpēc “apzinīgi proletārieši” laiž “mākslīgus sociālistus” savā vidū. Izteikts minējums, ka šis grupējums varbūt domā, ka, par balsotāju kandidātiem uzstādot šādus “veiklus” darbiniekus, varēs panākt lielāku piekritēju skaitu.²⁹ Varbūt tāda arī bija Demokrātiskās darba grupas vēlēšanu taktika, jo galarezultātā tā par balsotāju kandidātiem izvirzīja K. Zēvaldu, H. Brikmani un kopā ar viņiem Jelgavas zemnieku virstiesas priekšnieku A. Davidu un inženieri ebreju V. Jaffi.³⁰

Pēc dažādām vēlēšanu kampaņas aktivitātēm noskaidrojās, ka Jelgavas balsstiesīgie iedzīvotāji izvirza četras balsotāju kandidātu listes:

- Latviešu tautiskās grupas,
- Demokrātiskās darba grupas,
- Monarhistiski konstitucionālās partijas,
- Jelgavnieku krievu grupas.

Latviešu tautiskās grupas balsotāju kandidātu sarakstā bija notikušas izmaiņas: tika izvirzīta K. Pauļuka, M. Gobiņa un P. Strautseļa kandidatūra. No sākotnēji plānotā saraksta bija pazudusi A. Stērstes un tā vietā nākusi P. Strautseļa kandidatūra. Tā kā arī Latviešu tautiskā grupa bija panākusi vienošanos ar vienu Jelgavas ebreju grupējumu, par ceturto balsotāju kandidātu tā izvirzīja ebreju N. Rabinoviču.³¹ Ir pamats uzskatīt, ka Jelgavas ebreju vairākums vēlēšanās gāja kopā ar Latviešu tautisko grupu.³²

Nezināmu apsvērumu dēļ A. Stērstes kandidatūru izvirzīja Dobeles apriņķī. Tur bija jāievēlē divi balsotāji. Bez A. Stērstes uz šīm balsotāju vietām kandidēja advokāts P. Juraševskis un jaunais Svētes pagasta

saimnieks sociāldemokrāts V. Dermanis. Iespējams, tas tika darīts tāpēc, lai vēlēšanās izkonkurētu V. Dermani. A. Stērste savos politiskajos uzskatos bija vismērenākais un reizē sabiedrībā vispazīstamākais ar savu sabiedrisko darbību.³³ A. Stērste bija pazīstams gan kā advokāts, gan kā literāts, gan arī kā bijušais Jelgavas Latviešu biedrības priekšnieks. Vācu prese šinīs dienās bija izteikusi atzinumu, ka nav izslēgts, ka A. Stērste grib kandidēt par II Valsts domes deputātu.³⁴

Vēlēšanu cīņa Jelgavā norisinājās starp Latviešu tautiskās grupas un Demokrātiskās darba grupas vēlētājiem, savukārt pret tām abām uzstājās Monarhistiski konstitucionālā baltvāciešu partija. Šī partija bija izteikti konservatīva. Baltvācieši saprata, ka pēc esošajiem vēlēšanu noteikumiem latviešu vēlētājus to skaitliskā pārsvarā dēļ nebūs iespējams tieši uzvarēt. Cerības tika liktas uz Monarhistiski konstitucionālās partijas pārdomātu vēlēšanu taktiku, uz to, ka latviešu vēlētāji savu dažādo politisko uzskatu dēļ sašķelsies vairākos grupējumos, un jāatzīst, ka Monarhistiski konstitucionālā partija Kurzemē un Baltijas konstitucionālā partija Vidzemē taktiskā ziņā bija pārākas par visām citām tur darbojošajiem legālajām partijām un politisko domubiedru grupām. Šis nacionālās baltvāciešu partijas nevirrīgās savā sastāvā uzņemt arī reakcionārus cittautiešus. Tādā veidā partijas centās radīt iespaidu, ka tās kalpo politiskiem ideāliem un nebūt ne baltvācu nacionālajām interesēm. Šāda taktika tika izmantota, arī izvirzot balsotāju kandidātus. Monarhistiski konstitucionālā partija par Jelgavas balsotāju kandidātiem blakus kredītbiedrības direktoram baronam Maksimam fon der Roppam un pilsētas pārvaldes loceklim E. Ulmanim izvirzīja miertiesnešu sapulces priekšsēdētāju krievu V. Svistunovu un elementārskolas skolotāju latvieti A. Gudši.³⁵ Kā noskaidrojās, V. Svistunovs baltvācu listē tika ierakstīts bez paša kandidāta atļaujas un tikai tāpēc, ka viņš pilsētas sabiedrībai bija pazīstams kā cienijams cilvēks.³⁶ Bija zināms, ka latvietis skolotājs A. Gudše darba attiecībās bija atkarīgs no vietējiem baltvāciešiem: "Gudši izmanto kā makšķeri, lai ķertu latviešus."³⁷ Nereti baltvācieši savus uzsaukumus izplatīja trijās vietējās valodās. Līdzīgi Monarhistiski konstitucionālā partija rīkojās Jēkabpilī. Partija par balsotāja kandidātu gribēja virzīt pilsētas galvu vācieti K. Osterhofu. Pēc tam, pārdomājot, ka viņam ir izteikti vācisks uzvārds un tāpēc par viņu daudzi var nebalsot, par balsotāju kandidātu izvirzīja latvieti G. Mieseri, kas bija zināms kā baltvācu politikas atbalstītājs.³⁸

Nedaudzie Jelgavas krievu kadeti pievienojās Demokrātiskajai darba grupai. Pārējiem krievu balsstiesīgajiem vēlētājiem neviens no lielākajiem politiskajiem grupējumiem nepiedāvāja balsotāja kandidāta vietu, tāpēc tie izveidoja ceturto – Jelgavnieku krievu grupas balsotāju kandidātu listi.³⁹ Šis grupējums izvirzīja četrus balsotāju kandidātus: skolotāju Vasiļkovu, inženieri Mihailovu, namīpašnieku

Nesterovu un tautskolu inspektoru Šatalovu.⁴⁰ Jau iepriekš bija zināms, ka, ņemot vērā balsstiesīgo spēku samērus, šim grupējumam nav cerības gūt pat visniecīgākos panākumus. Šajā gadījumā notika vienīgi krievu šovinistu idejas demonstrācija, lai sabiedrībai parādītu, ka viņi izsaka savu nostāju vēlēšanās nevienoties ar cittautiešiem un reizē pauž neapmierinātību par to, ka krieviem Baltijā Valsts domes vēlēšanās netiek dotas priekšrocības salīdzinājumā ar vietējiem iedzīvotājiem.

21. janvārī Ventspils Latviešu biedrības telpās notika vispārēja vēlēšanu sapulce. To sasauca Latviešu tautiskā grupa. Sapulce par balsotāju kandidātiem ieteica izvirzīt tikai tādus cilvēkus, kas pazīst tautas vajadzības.⁴¹ Latviešu vēlētaji noslēdza vienošanos ar ebreju vēlētajū grupu un izveidoja savienoto Ventspils latviešu–ebreju vēlētajū grupu. Par balsotāju kandidātiem izvirzīja Pēterburgā dzīvojošo žurnālistu un grāmatu izdevēju latvieti Henriju Visendorfu un Ventspils koktrotājū ebreju Jakovu Šapiro.

Monarhistiski konstitucionālajai partijai izdevās piesaistīt nelielu krievu balsstiesīgo grupu. Par kopējiem balsotāju kandidātiem izvirzīja valsts padomnieku V. Golubovu un A. Kupferu.⁴²

12. janvārī Liepājā sākās strādnieku pilnvaroto vēlēšanas. Strādnieku ievēlētīe pilnvarnieki 22. janvārī, sapulcējušies Jelgavā, no sava vidus ievēlēja divus balsotājus: P. Tamužu no Tēraudliešanas un drašu rūpnīcas bij. “Bekers un Ko” un J. Ernstonu no Liepājas jūras ostas darbnīcām.⁴³

26. janvārī notika Kurzemes pilsētu kūrījas balsotāju vēlēšanas. Liepājā ar vairāk nekā četrkārtēju balsu pārsvaru pār Liberāli konstitucionālās partijas kandidātiem tika ievēlētī visi pieci Demokrātiskās darba grupas balsotāju kandidāti: V. Skare, P. Dreimanis, F. Steins, F. Višints un N. Solostjanskis.⁴⁴

Ievēlētīe balsotāji pēc savas politiskās pārliecības visi nebūt nebija sociāldemokrāti. Tālākie notikumi nebija prognozētī: no Demokrātiskās darba grupas ievēlētājīem balsotājīem N. Solostjanskis tika apcietināts. Izrādījās, ka viņš vēlēšanās bija piedalījies ar viltotīem dokumentīem. Sakarā ar to Demokrātiskā darba grupa zaudēja šo balsotājū vietu.⁴⁵

Viņa vietā par Liepājas balsotājū kļuva no Liberāli konstitucionālās partijas listes visvairāk balsis saņēmušāis miertiesnesis J. Jemeļjanovs.⁴⁶

Jelgavā balsotājū vēlēšanās uzvarēja Latviešu tautiskā grupa. Ievēlēja visus četrus izvirzītos kandidātus: zvērīnātū advokātū K. Pauļuku, pirkumu aktu nodaļas sekretāru M. Gobiņu, ārstu P. Strautseli un N. Rabinoviču.

Jelgavā Demokrātiskā darba grupa atšķirībā no Rīgas un Liepājas vēlēšanās cieta sakāvi. Ne tāpēc, ka grupā bija sociāldemokrāti un

vēlētāji par tiem nebalsoja. Domājams, ka tieši otrādi: grupa bija izvirzījusi tādus kandidātus, kam ar sociāldemokrātiju bija apšaubāms sakars. Mantiski turīgākie H. Brikmanis un K. Zēvalds no visiem četriem kandidātiem saņēma vismazāk balsu.⁴⁷

Pārējās Kurzemes pilsētās II Valsts domes vēlēšanu norise bija līdzīga kā I Valsts domes vēlēšanu laikā. Tajās noteicošā vadība bija latviešu tautiskajiem grupējumiem, kuros varēja atrasties gan ultra-konservatīvi, gan konservatīvi, gan arī liberāli noskaņotie balsttiesīgie: sociāldemokrāti šajās pilsētās Valsts domes vēlēšanās nekādas pārmaiņas neienesa.

Ventspils vācu amatniecības biedrības telpās notika pilsētas divu balsotāju vēlēšanas. Par balsotājiem ievēlēja latvieti H. Visendorfu un ebreju J. Šapiro. Baltvāciešu partijas kandidāti V. Golubovs un A. Kupfers saņēma piecas reizes mazāk balsu.⁴⁸

Bauskas latviešu tautiskos vēlētājus atbalstīja ebreju balsttiesīgie. Latviešu tautiskie vēlētāji par kandidātu izvirzīja J. Bekmani, Monarhistiski konstitucionālā partija – Bauskas pilsētas galvu O. Brandenburgu. Ar gandrīz četrkārtīgu balsu pārsvaru par balsotāju ievēlēja J. Bekmani.⁴⁹

Kuldīgas un Saldus balsttiesīgajiem vēlētājiem bija jāievēlē viens balsotājs. No visām Kurzemes pilsētām vislielākais baltvāciešu iedzīvotāju īpatsvars bija Kuldīgā.⁵⁰ Kuldīgas vēlēšanu kampaņu sarežģīja tas, ka pilsētas vadību savās rokās turēja baltvācieši, kas, cik nu bija viņu spēkos, kavēja savus pretiniekus vēlēšanu kampaņas norisē.⁵¹

Vēlēšanu organizēšanu sarežģīja arī tas, ka Kuldīgu no Saldus šķīra ap 60 km attālums. Latvieši vienojās ar ebreju vēlētājiem un par balsotāja kandidātu izvirzīja latvieti diakonu Laubergu. Baltvācieši atkārtoti uzstādīja Krauzes kandidatūru, kas nebija guvis panākumus jau I Valsts domes vēlēšanās. Monarhistiski konstitucionālās partijas aktivisti par savu kandidatūru izvērsa plašu aģitācijas darbu. Tika izplatītas proklamācijas, “kurās vācu kandidāts bij par tādu tautas labdari uzlielīts, ka pat sociālisti to savās proklamācijās neprot labāki darīt savu ideju cildināšanā”.⁵² Ar divkārtu balsu pārsvaru uzvarēja savienotās latviešu–ebreju vēlētāju grupas kandidāts Laubergs.⁵³

Arī Tukumā tautiskie latvieši noslēdza vienošanos ar ebreju vēlētājiem un uz vienīgo balsotāja vietu izvirzīja provizora latvieša J. Saveļa kandidatūru.⁵⁴ Presē tika publicēts speciāls uzaicinājums, kurā sevišķi bija uzsvērts visiem būt vienprātīgiem: “Kauns un negods par katru, kas uzdrīkstētos jaukt un traucēt latviešu vienprātību tik svarīgā lietā, kāda ir Valsts domes vēlēšanas!”⁵⁵ Uzvarēja savienotais latviešu–ebreju grupējums, un par balsotāju ievēlēja J. Saveli.⁵⁶

Jaunjelgavā un Jēkabpilī arī uzvarēja latviešu un ebreju kopīgais balsotāja kandidāts ebrejs ārsts E. Gurevičs.⁵⁷

Aizputē par balsotāju, tautiskajam latviešu grupējumam vienojoties ar ebrejiem, ievēlēja rabīnu Jēkabsonu. Grobiņā un Ilūkstes miestā par balsotājiem ievēlēja latviešu tautiskā grupējuma kandidātus.⁵⁸

Talsos, Kandavā, Sabilē un Sasmakā latviešu balsstiesīgie vēlētāji vienojās par viena balsotāja kandidāta uzstādīšanu. Tas bija Kandavas miesta galva un provinciālpadomes loceklis J. Rupais, kas par balsotāju bija izvirzīts arī I Valsts domes vēlēšanās. Talsu apriņķa latviešu vēlētāji atšķirībā no parastās Kurzemē izmantotās vēlēšanu taktikas, līdzīgi kā I Valsts domes vēlēšanās, negāja kopā ar ebrejiem.⁵⁹ Vienošanās ar ebrejiem par kopēju darbību, domājams, nenotika tāpēc, ka balsstiesīgo ebreju vēlētāju skaits te bija ievērojams un viņi jutās pietiekami spēcīgi, lai vēlēšanās uzstātos atsevišķi: 19. gadsimta beigās Talsos vien iedzīvotāju vidū bija ap 34% ebreju.⁶⁰ Tāpat nav izslēdzama iespēja, ka tautiskie latvieši vēlēšanās gribēja iet atsevišķi. Baltvācieši par savu kandidātu izvirzīja zvērinātu advokātu Forkampfu-Lai, bet ebreji – Lipkinu. Par apriņķa balsotāju ar lielu balsu pārsvaru gan pār ebreju, gan baltvācu kandidātu uzvaru svinēja latviešu tautiskais kandidāts J. Rupais.⁶¹

Ar revolūcijas laikam raksturīgām iezīmēm norisa balsotāju vēlēšanas dažos apriņķos. Plašai sabiedrībai negaidīts bija 23. janvārī notikušā Dobeles apriņķa pagastu pilnvarnieku sapulces balsojuma rezultāts. No trijiem uzstādītiem kandidātiem (A. Stērste, P. Juraševskis, V. Dermanis) vajadzēja ievēlēt divus balsotājus. Sociāldemokrāts V. Dermanis tikai nesen ar LSD partijas palīdzību bija ieguvis zemnieku saimniecību, lai oficiāli varētu piedalīties vēlēšanās Svētes pagastā.⁶² Viņš pagasta sabiedrībai bija svešinieks, bet, pateicoties sociāldemokrātu aģitācijai, tomēr tika ievēlēts par pilnvarnieku.

Dobeles apriņķa 64 pilnvarnieku sapulcē V. Dermanis uzstājās ar plašu propagandas runu, kurā izklāstīja sociāldemokrātu uzskatus. Galvenais viņa runas uzsvērums – II Valsts domei ir stingri jāuzstājas par Satversmes sapulces sasaukšanu.⁶³ Skatot šo faktu, nekādā gadījumā nevajadzētu aizmirst, ka pilnvarnieku vidū lielākoties bija latviešu saimnieki. Latviešu reformu partijai simpatizējošais laikraksts "Latvija" atzīmēja, ka saimnieki gan "nedrīkstēja tiekties pēc sociāldemokrātu solītās nākotnes leiputrijas".⁶⁴ Taču notikumi risinājās pilnīgi citādi, jo pēc nodoto balsu skaita balsošanas kandidāti sarindojās šādā secībā: P. Juraševskis, V. Dermanis un tikai tad A. Stērste.⁶⁵

Divi visvairāk balsu saņēmušie kandidāti kļuva par balsotājiem, un viņiem bija jāpiedalās gubernas balsotāju sapulcē, kurai bija jāizvēlē domes deputāts. "Rīgas Avīze" par šo faktu bija šokā un norādīja, ka tas ir nožēlojami: "Ar to Dobeles pilnvarnieku sapulce devusi latviešu lietai vissmagāko spērienu. Līdz šim bija ierasts tik no fabriku strādniekiem, kas atrodas zem sociāldemokrātisku organizāciju terora, gaidīt sociāldemokrātu iecelšanu. [...] Bet tagad pirmo reizi

latviešu laucenieku iecirknis iecēlis sociālistu. To līdz šim neviens negaidīja.”⁶⁶

Vēlēšanu iznākums liecināja, ka revolūcijas klātbūtnes atskaņas jūtamas ne tikai Kurzemes lielākajā pilsētā Liepājā, bet vēl vienā otrā lauku pagastā un apriņķī. Savukārt pilnvarnieku saimnieku nostāja, par cik galvenokārt aktīvākos pagasta locekļus ievēlēja par pilnvarniekiem, pret sociāldemokrātiem un reizē arī revolūciju šīni gadījumā nebija noliedzoša.

Neskatoties uz balsstiesīgo dažādo politisko orientāciju un savstarpējām attiecībām, Baltijas konstitucionālās, Monarhistiski konstitucionālās un Liberāli konstitucionālās partijas vadītie baltvācieši vēlēšanās Kurzēmē visās vietās cieta sakāvi. Tikai vienu balsotāja vietu Liepājā pēc Demokrātiskās darba grupas balsotāja apcietināšanas automātiski saņēma Liberāli konstitucionālās partijas kandidāts mīertiesnesis J. Jemeļjanovs. Avīze “Mūsu Laiks” atzīmēja: “Tā nav uzvara pār vāciešiem tik daudz nacionālā ziņā, tā ir uzvara pār to snaudošo reakcionārismu, ko vācieši reprezentē.”⁶⁷

II Valsts domes vēlēšanu laikā tika izteikti dažādi minējumi par iespējamiem domes deputātiem, kurus varētu ievēlēt no Kurzemes. Tas nozīmēja, ka sabiedrībā bija interese par vēlēšanām. Šīni sakarībā tika nosaukti dažādi uzvārdi: advokāts V. Skare no Liepājas, advokāts G. Savelis no Liepājas, zvērināts advokāts A. Stērste no Jelgavas, žurnālists un grāmatizdevējs H. Visendorfs no Pēterburgas.⁶⁸ Taču sarežģītajā daudzpakāpju vēlēšanu sistēmā prognozēt galarezultātu bija grūti – un neviena no nosauktajām personām nekļuva par II Valsts domes deputātu.

Katram politiskajam grupējumam bija savas vēlmes un mērķi. Ultranacionāli noskaņotie latvieši sabiedrībā netika plaši atbalstīti, un viņi arī necentās izvirzīt savus kandidātus, bet ļoti baidījās, ka no Kurzemes var ievēlēt sociāldemokrātu. Viņi uzskatīja, ka nekādā gadījumā nedrīkst par domnieku ievēlēt “ne sociālistu, ne pussociālistu”: “Tāda vīra iecelšana dotu latviešu lietai nāvīgu spērienu un būtu priekš latviešiem neizdzēšams kauns [...] Revolucionāra valsts domnieka iecelšana uzspiestu visiem Kurzemes latviešiem revolucionārisma zīmi, un, ja tas notiktu, tad būtu bērnišķīgi vēl ticēt, ka latviešiem atvēlēs kādas plašākas pašvaldības tiesības.”⁶⁹

5. februārī Jelgavā notika Kurzemes guberņas paredzēto triju Valsts domes deputātu vēlēšanas. Pirms oficiālajām vēlēšanām Jelgavas Latviešu biedrībā uz iepriekšējām pārrunām par domes deputāta kandidāta uzstādīšanu sapulcējās zemnieku kūrijas balsotāji. Par kandidātiem uz vienu domnieka vietu izvirzīja Grobiņas apriņķa balsotāju K. Burkevicu un Dobeles apriņķa balsotāju V. Dermani.⁷⁰ Domnieku kandidātiem nācās atbildēt uz balsotāju sapulces dalībnieku jautājumiem. V. Dermanis veselu pusstundu skaidroja savus

uzskatus un to, kādas reformas viņš ieteiks, ja viņu ievēlēs II Valsts domē. Šīs runas saturs netiek presē atklāts, taču skaidrs ir viens – V. Dermanis turpināja klātesošos iepazīstināt ar sociāldemokrātu uzskatiem. K. Burkevics paskaidroja, ka viņš domē turēsies pie mēreniem politiskajiem uzskatiem, līdzīgi kā to darīja, strādājot Kurzemes guberņas provinciālpadomē. Paziņoja, ka viņš daudziem V. Dermaņa izteiktajiem secinājumiem nepiekrīt.⁷¹ K. Burkevics ieņēma līdzīgu politisku nostāju kā latviešu I Valsts domes deputāti, kas uzstājās zem kadetu nosaukuma. Pēc kandidātu uzklaušanās notika balsošana divās kārtās. Otrreizējā balsošanā par kandidātu uz domnieka vietu zemnieku kūrijā tika izvirzīts K. Burkevics.⁷²

Pēc tam oficiālajās vēlēšanās bez kādiem sarežģījumiem zemnieku kūrijā par Valsts domes deputātu tika ievēlēts K. Burkevics. Jaunais deputāts Liepājā bija strādājis nodokļu iestādē (*Steuerältester*) un pildījis viņam uzticētos pienākumus Kurzemes provinciālpadomē.⁷³

Tika noturēta arī iepriekšēja zemnieku un pilsētu kūriju balsotāju apspriede par priekšā esošajām divu domnieku vēlēšanām. K. Pauļuka vadītais Latviešu tautiskais balsotāju grupējums atteicās domnieku vēlēšanās uzstāties kopā ar Demokrātiskās darba grupas balsotājiem, bet plānoja atrast kompromisu ar ebrejiem. Pēc šī jautājuma apspriešanas tika nolemts vienoties ar ebreju balsotājiem, par to viņiem izdalot vienu deputāta vietu. K. Pauļuka pārstāvētajam balsotāju grupējumam bija 20 balsis, un tam tagad pievienojās 4 ebreju balsotāji. Saņemot 24 balsis, tomēr absolūtais balsotāju pārkums, kas veidoja 25 balsis, vēl netika sasniegts (kopējais Kurzemes balsotāju skaits – 48). K. Pauļuka Latviešu tautiskais grupējums pirms balotēšanās izvirzīja trīs domes kandidātus: advokātu P. Juraševski, Kandavas miesta galvu J. Rupo un žurnālistu, grāmatu izdevēju H. Visendorfu. Pēc iepriekšējās balsošanas visvairāk balsis saņēma P. Juraševskis un J. Rupais.⁷⁴

5. februārī Jelgavā notika Kurzemes guberņas kopējā zemesīpašnieku, zemnieku, pilsētu un strādnieku kūrijās ievēlēto balsotāju sapulce. Tajā vajadzēja ievēlēt divus domniekus. Balsotāju sapulce, kā jau iepriekš minēts, sastāvēja no 48 dalībniekiem. Mēģinot balsotājus sagrupēt pēc to aptuveniem politiskajiem uzskatiem, veidojas šāda aina: 12 zemnieku un 10 pilsētu balsotāji pieskaitāmi pie tautiskajiem latviešiem (tostarp, iespējams, bija kāds atsevišķs ultrakonservatīvi vai konservatīvi noskaņotais, bet, cik var spriest no balsotāju vēlēšanu gaitas, tie lielākoties tomēr bija latviešu kadeti un kadetu uzskatu atbalstītāji); 14 bija Monarhistiski konstitucionālās partijas balsotāji, tas ir, ultrakonservatīvie baltvācieši; seši – Demokrātiskās darba grupas balsotāji (četri ievēlēti no Liepājas pilsētas un divi no strādnieku kūrijas, starp tiem bija arī sociāldemokrātu ideju piekritēji); viens – sociāldemokrāts – zemnieks; četri – ebreju balsotāji, kam

politiskā piederība nav zināma; viens – Liberāli konstitucionālās partijas balsotājs. Grupējot pēc tautībām, balsotāju vidū bija 28 latvieši, 14 vācieši, četri ebreji, viens lietuvietis un viens krievs.⁷⁵

Oficiālajā kopējā zemespašnieku, zemnieku, pilsētu un strādnieku balsotāju sapulcē tika uzstādīti trīs Latviešu tautiskās grupas kandidāti – P. Juraševskis, J. Rupais un ebrejs J. Šapiro, divi Demokrātiskās darba grupas kandidāti – sociāldemokrāti V. Dermanis un V. Skare un viens Monarhistiski konstitucionālās partijas kandidāts – barons fon Brinkens. Lai balsis nesadalītos, J. Rupais savu kandidatūru noņēma. Visvairāk balsu saņēma P. Juraševskis (23) un J. Šapiro (22). Tā kā trūka absolūtā balsu vairākuma, pirmajā dienā abus domniekus nevarēja ievēlēt. Pēc vēlēšanu likuma noteikumiem otrajā dienā vēlēšanas bija jāatsāk no jauna, neņemot vērā iepriekšējās dienas vēlēšanu rezultātus. Ja arī šinī kārtā kandidāti nevarētu gūt absolūto balsu vairākumu, tad trešajā dienā uzvarētu tie divi kandidāti, kas saņemtu relatīvi lielāko balsu skaitu. Līdz otrajai balsošanas kārtai, kurai bija jānotiek 6. februārī, viens baltvācu balsotājs mainīja savus sākotnējos uzskatus. Apzinoties, ka fon Brinkenu par domes deputātu nekādā gadījumā ievēlēt neizdosies, viņš nolēma balsojumā atbalstīt latvieti P. Juraševski un ebreju J. Šapiro. Tāpēc jau otrajā dienā gan P. Juraševska, gan J. Šapiro kandidatūra balsojumā saņēma nepieciešamo balsu skaitu.⁷⁶ Par II Valsts domes deputātiem beidzot tika ievēlēti latviešu kadets Jelgavas advokāts P. Juraševskis un Ventspils koktirgotājs oktobrists J. Šapiro.⁷⁷

Politiskajā ziņā starp visiem trijiem Kurzemes deputātiem – K. Burkevicu, P. Juraševski un J. Šapiro nekādas būtiskas atšķirības nebija. Savos uzskatos viņi līdzinājās no Latvijas ievēlētajiem I Valsts domes deputātiem. Pat deputātu sadalījums pēc nacionālās piederības palika tāds pats. Par pēdējo jautājumu savu piezīmi sniedza “Rīgas Avīzes” redakcija: “Mēs neesam žīda iecelšanas piekritēji latviešu apgabalos. Bet, ja jāizvēlas starp godīgu žīdu tirgotāju, kas nav bundists, un sarkaniem sociālistiem, kādi ir Dermans un biedri, nevaram ne acumirkli šaubīties, ka žīdam jādod priekšroka.”⁷⁸ Uztraukums par iespējamu sociāldemokrāta un revolucionāra ievēšanu domniekos ultranacionāli noskaņotos latviešus spieda atteikties no saviem iepriekšējiem uzskatiem, ka ar ebrejiem vēlēšanās nevajag sadarboties.

17. februāra vakarā Kurzemes II Valsts domes deputāti pirms izbraukšanas uz Pēterburgu pulcējās Jelgavas Latviešu biedrības telpās. Atbildot uz apsveikumiem, gan K. Burkevics, gan P. Juraševskis uzsvēra, ka viņi uz domi neiet kā “sevišķas šķiras reprezentanti, bet gan kā visas latviešu tautas aizstāvji.”⁷⁹ Kurzemes deputāti K. Burkevics, P. Juraševskis, J. Šapiro kopā ar Vidzemes deputātiem E. Treimani, K. Kārkliņu, Rīgas deputātu J. Ozolu un Latgales deputātu E. Kazriču bija tiesīgi ieņemt vietu Krievijas impērijas II Valsts domē.

Vēlētāju aktivitāte II Valsts domes vēlēšanās Kurzemes pilsētās salīdzinājumā ar I Valsts domes vēlēšanām bija mazinājusies. It sevišķi tas novērojams lielākajās Kurzemes pilsētās Liepājā un Jelgavā. Liepājā II Valsts domes balsotāju vēlēšanās piedalījās 61,5%, bet I Valsts domes – 70–80% balsstiesīgo.⁸⁰ Jelgavā II Valsts domes balsotāju vēlēšanās piedalījās ap 70% balsstiesīgo vēlētāju, kamēr I Valsts domes vēlēšanās šis rādītājs bija ap 77%.⁸¹

Tanī pašā laikā galvenajā Latvijas pilsētā Rīgā II Valsts domes vēlēšanās no balsstiesīgajiem vēlētājiem piedalījās 69,3%, kamēr I Valsts domes vēlēšanās tikai 62,1%.⁸² Atšķirību skaidrojumi var būt vairāki, taču autors par galveno uzskata, ka Rīgā vēlēšanu aktivitātes pieauguma dinamika skaidrojama ar ļoti enerģisku sociāldemokrātu līdzdalību vēlēšanās: vēlēšanās aktivizējās gan sociāldemokrātu piekritēji, gan arī to pretinieki. Kuldīgā, Saldū un Talsu apriņķī II Valsts domes balsotāju vēlēšanās piedalījās ap 60% balsstiesīgo iedzīvotāju.⁸³

Sabiedrības locekļiem, kas sekoja līdzī domes vēlēšanu kampaņai Latvijas teritorijā, nebija noslēpums, ka II Valsts dome būs politiski radikālāka nekā iepriekšējā. Pie līdzīgiem atzinumiem varēja nonākt arī, vērojot vēlēšanu gaitu visā Krievijas impērijā. Sabiedrībā, vadoties no I Valsts domes darbības rezultātiem, bija zudušas sākotnējās cerības par domes iespējām reformēt valsts pārvaldi. Zīmīgi jau janvāra sākumā par II Valsts domes likteni izteicās latviešu sabiedrības tautiskās aprindas: “Visur valda pārliecība, ka gaidāmai jaunai domei nekādas lielas nozīmes nebūs. Pēc piedzīvojumiem ar pagājušo Valsts domi neviens netic, ka dome varēs ko ievērojamu caurvest. Vispārīgi sagatavojas uz to, ka dome pēc kādiem mēnešiem atkal tiks atlaista.”⁸⁴ Radikāli noskaņoto pārstāvju un vispirms jau sociāldemokrātu prognozes bija līdzīgas, taču viņi bija pārliecināti, ka Valsts domes pastāvēšanas laikā varēs izmantot tās tribīni sociālistisko ideju paušanai. Abu šo sabiedrības grupējumu paredzējumi piepildījās. Savukārt balsstiesīgie iedzīvotāji, iesaistoties dažādajos vēlēšanu procesos, iepazinās ar pašiem pirmajiem demokrātijas skolas soļiem.

ATSAUCES

- ¹ Sk.: *Bērziņš J.* Pirmās Valsts domes vēlēšanu ietekme Latvijas sabiedrībā // Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls. – 2009. – Nr. 3. – 71.–92. lpp.; *Bērziņš J.* Vidzemes sabiedrības dalība II Valsts domes vēlēšanās // Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls. – 2011. – Nr. 2. – 101.–124. lpp.
- ² *Skujenieks M.* Latvija. Zeme un iedzīvotāji. – Rīga, 1927. – 308.–310. lpp.
- ³ Balss. – 1907. – 20. janv.; Darba Vēstnesis. – 1907. – 27. janv.
- ⁴ Rīgas Avīze. – 1907. – 8. janv.
- ⁵ *Демин В. А.* Государственная дума России (1906–1917): механизм функционирования. – Москва, 1996. – С. 15, 16.
- ⁶ *История России, XX век: 1894–1939.* – Москва, 2009. – С. 137.

- ⁷ Рижский вестник. – 1907. – 12 янв.
⁸ Rīgas Avīze. – 1907. – 8. janv.
⁹ Рижский вестник. – 1907. – 12 янв.
¹⁰ Latvija. – 1907. – 30. janv.; 31. janv.; Mūsu Laiki. – 1907. – 29. janv.
¹¹ Balss. – 1907. – 29. janv.
¹² Darba Vēstnesis. – 1907. – 27. janv.
¹³ Rīgas Avīze. – 1907. – 29. janv.
¹⁴ Balss. – 1907. – 29. janv.
¹⁵ Darba Vēstnesis. – 1907. – 27. janv.
¹⁶ Latvija. – 1907. – 24. janv.
¹⁷ Jaunatne. – 1907. – 13. dec.
¹⁸ Turpat.
¹⁹ Mūsu Laiki. – 1907. – 10. janv.; Jaunatne. – 1907. – 13. janv.
²⁰ Jaunatne. – 1907. – 13. janv.
²¹ Turpat. – 3. janv.
²² Latvija. – 1907. – 19. janv.
²³ Jaunatne. – 1907. – 17. janv.
²⁴ Turpat. – 20. janv.
²⁵ Rīgas Avīze. – 1907. – 24. janv.
²⁶ Rigasche Rundschau. – 1907. – 17. Januar.
²⁷ Jaunatne. – 1907. – 20. janv.
²⁸ Latvija. – 1907. – 19. janv.; 20. janv.
²⁹ Turpat. – 9. febr.
³⁰ Turpat. – 19. janv.; Jaunatne. – 1907. – 20. janv.
³¹ Рижский вестник. – 1907. – 29 янв.
³² Rīgas Avīze. – 1907. – 24. janv.
³³ Turpat. – 26. janv.
³⁴ Rigasche Rundschau. – 1907. – 17. Januar.
³⁵ Рижский вестник. – 1907. – 29 янв.
³⁶ Jaunatne. – 1907. – 24. janv.
³⁷ Mūsu Laiki. – 1907. – 23. janv.
³⁸ Latvija. – 1907. – 31. janv.
³⁹ Rīgas Avīze. – 1907. – 25. janv.; 29. janv.
⁴⁰ Рижский вестник. – 1907. – 29 янв.
⁴¹ Latvija. – 1907. – 22. janv.
⁴² Rigasche Rundschau. – 1907. – 22. Januar.
⁴³ Šalda V., Ūdre A. Latvijas sociāldemokrātija un Valsts dome. – Rīga, 1988. – 59. lpp.
⁴⁴ Darba Vēstnesis. – 1907. – 27. janv.; Latvija. – 1907. – 29. janv.
⁴⁵ Rigasche Rundschau. – 1907. – 27. Januar; Latvija. – 1907. – 29. janv.
⁴⁶ Latvija. – 1907. – 25. janv.; 29. janv.; Mūsu Laiki. – 1907. – 29. janv.; Rigasche Rundschau. – 1907. – 29. Januar.
⁴⁷ Rigasche Zeitung. – 1907. – 29. Januar.
⁴⁸ Latvija. – 1907. – 29. janv.; Mūsu Laiki. – 1907. – 29. janv.
⁴⁹ Latvija. – 1907. – 29. janv.
⁵⁰ Skujenieks M. Latvija. Zeme un iedzīvotāji. – 293. lpp.
⁵¹ Latvija. – 1907. – 25. janv.
⁵² Turpat. – 30. janv.
⁵³ Turpat.
⁵⁴ Turpat. – 18. janv.

- ⁵⁵ Turpat. – 25. janv.
⁵⁶ Mūsu Laiki. – 1907. – 29. janv.
⁵⁷ Latvija. – 1907. – 31. janv.; Mūsu Laiki. – 1907. – 29. janv.
⁵⁸ Mūsu Laiki. – 1907. – 29. janv.
⁵⁹ Latvija. – 1907. – 19. janv.
⁶⁰ *Skujeniekis M.* Latvija. Zeme un iedzīvotāji. – 309. lpp.
⁶¹ Latvija. – 1907. – 31. janv.
⁶² Rīgas Avīze. – 1907. – 3. febr.
⁶³ Turpat. – 27. janv.
⁶⁴ Latvija. – 1907. – 31. janv.
⁶⁵ Turpat. – 25. janv.
⁶⁶ Turpat. – 27. janv.
⁶⁷ Mūsu Laiki. – 1907. – 29. janv.
⁶⁸ Jaunatne. – 1907. – 13. janv.; Rigasche Zeitung. – 1907. – 16. Januar.
⁶⁹ Rīgas Avīze. – 1907. – 30. janv.
⁷⁰ Latvija. – 1907. – 6. febr.
⁷¹ Turpat.
⁷² Darba Balss. – 1907. – 14. febr.; Latvija. – 1907. – 6. febr.
⁷³ Rigasche Zeitung. – 1907. – 8. Februar.
⁷⁴ Rīgas Avīze. – 1907. – 19. febr.
⁷⁵ Latvija. – 1907. – 30. janv.; Rīgas Avīze. – 1907. – 30. janv.
⁷⁶ Darba Balss. – 1907. – 14. febr.
⁷⁷ Balss. – 1907. – 15. febr.; Darba Balss. – 1907. – 14. febr.; Rigasche Zeitung. – 1907. – 8. Februar.
⁷⁸ Rīgas Avīze. – 1907. – 19. febr.
⁷⁹ Turpat. – 20. febr.
⁸⁰ Turpat. – 29. janv.; *Bērziņš J.* Pirmās Valsts domes vēlēšanu ietekme Latvijas sabiedrībā. – 86. lpp.
⁸¹ Latvija. – 1907. – 27. janv.; Rīgas Avīze. – 1907. – 29. janv.; Rigasche Rundschau. – 1907. – 29. Januar; Рижский вестник. – 1907. – 29 янв.
⁸² Aprēķināts pēc: Latvija. – 1907. – 17. febr.
⁸³ Aprēķināts pēc: Latvija. – 1907. – 18. janv.; 30. janv.; 31. janv.
⁸⁴ Rīgas Avīze. – 1907. – 10. janv.

Jānis Bērziņš

AKTIVITÄTEN DER KURLÄNDISCHEN GESELLSCHAFT BEI DEN WAHLEN ZUM II. STAATSRAT

Zusammenfassung

Die demokratische Revolution von 1905 verursachte im Russischen Reich die dringende Notwendigkeit, einen Modernisierungsprozess, der die Reform des Bürgerrechts, der politischen Freiheiten und des Staatssystems umfassen würde, rasch durchzuführen. Zum wichtigsten Ansatzinstrument der Modernisierung des politischen Systems bildete

sich der Staatsrat. In Kurland verliefen die Wahlen genauso wie in Lief-land, indem man eine bestimmte Anzahl von Bevollmächtigten, Wählern und Abgeordneten wählte. Wichtig war die Frage der Schließung eines Abkommens zwischen den politischen und nationalen Gruppen. In Kurland erfuhren die Wahlen die größte Aufmerksamkeit seitens der Gesellschaft in den Städten. Die kurländischen Wähler gruppier-ten sich immer noch vorwiegend nach nationalen Kennzeichen, doch begannen die politischen Interessen bei den Wahlen zum II. Staatsrat immer stärker die nationalen Interessen zu überholen. Die stimmbe-rechtigte lettische Bevölkerung verteilte sich zwischen der lettischen nationalen Gruppierung und der Demokratischen Arbeitsgruppe. Die Deutschbalten gruppier-ten sich um die Monarchistisch-Konstitutionelle Partei und die Kurländische Liberal-Konstitutionelle Partei. Die Juden näherten sich während den Wahlen verschiedenen politischen Kräften, des öfteren bevorzugten sie lettische Gruppierungen und Vertreter radikaler politischer Einschlüge. Die stimmberechtigte russische Be-völkerung spielte keine bedeutende Rolle, sie unterstützte vorwiegend Kadetten oder Oktobristen. Die Hauptkonkurrenten bei den Wahlen waren lettische und deutschbaltische Stimmberechtigte. Die lettischen politischen Gruppierungen versuchten, die Juden als ihre Verbündete anzuschließen. In den kurländischen Städten wurde solches Verfahren zur wichtigsten Frage der Wahltaktik zum I. und II. Staatsrat. Die höchste Stufe in Kurland erreichten die Wahlaktivitäten in Liepāja (Libau) und Jelgava (Mitau). In Liepāja hoben sich im Wahlkampf zwei politische Kräfte ab: die Demokratische Arbeitsgruppe, deren organisatorisches Zentrum die Sozialdemokraten und die deutschbaltische Liberal-Kon-stitutionelle Partei bildeten. In Jelgava trat bei den Wahlen die lettische nationale Gruppierung, die Demokratische Arbeitsgruppe mit Einfluss von Sozialdemokraten und die deutschbaltische Monarchistisch-Kon-stitutionelle Partei auf. In Ventspils (Windau) konkurrierte die lettische nationale und die jüdische Gruppierung mit den Stimmberechtigten der Monarchistisch-Konstitutionellen Partei. In Liepāja erlangte die Demo-kratische Arbeitsgruppe den Sieg bei den Wahlen, während in Jelgava und Ventspils die im Kadettensinn gestimmten lettischen nationalen Gruppierungen gewannen. Die Wahlen zeugten davon, dass der Wider-hall der Revolution nicht nur in Liepāja, der größten kurländischen Stadt, sondern auch in manchen Landgemeinden und -kreisen zu spüren war.

Zu Abgeordneten aus Kurland wurden die Letten K. Burkevics und P. Juraševskis sowie der Jude J. Šapiro gewählt. In politischer Hinsicht waren die gewählten Abgeordneten in ihren Anschauungen nicht revolutio-när, sie ähnelten den aus Lettland gewählten Abgeordneten des I. Staatsrats.

Der bedeutendste Gewinn der Gesellschaft bestand darin, dass die Wähler beim Durchmachen von vielfältigen Wahlaktivitäten, an die Prozesse der Agitation und Aufnahme der Zusammenarbeit zwischen unterschiedlichen politischen Kräften gebunden, mit den allerersten Schritten der demokratischen Schule bekannt wurden.